

Acil Serviste Çalışan Hemşirelerin Öz Etkililik-Yeterlik İnançları ile Problem Çözme Becerilerinin Araştırılması Investigation of Self- Effectiveness-Efficacy Beliefs and Problem Solving Skills of Nurses Working in the Emergency Department

Behire Sançar¹, Gülsüm Ançel² Sibel Erkal İlhan³

¹Dr. Öğr. Üyesi. Toros Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü. Mersin
behiresancar@gmail.com ORCID ID: 0000-0003-1053-6688 (Sorumlu Yazar)

² Prof. Dr. Ankara Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü. Ankara
Gulsum.Ancel@medicine.ankara.edu.tr ORCID: 0000-0002-6756-5132

³Prof. Dr. Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü. İstanbul
erkalsibel@yahoo.com ORCID ID: 0000-0002- 5792-0700

Geliş tarihi/Received:23.03.2021

Kabul tarihi/Accepted:14.06.2021

Yayın tarihi/Online published:15.12.2021

ÖZET

Bu araştırma hastanelerin acil servislerinde çalışan hemşirelerin öz-yeterlik inançları ile problem çözme becerileri arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapıldı. Bu araştırma, Ankara'daki hastanelerin acil servislerinde görev yapan 336 hemşirenin katılımıyla Haziran 2017 - Mart 2018 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Veri toplama araçları olarak Öz Etkililik-Yeterlilik Ölçeği ve Problem Çözme Becerileri Envanteri kullanıldı. Acil serviste çalışan hemşirelerin öz-yeterlik inançlarının orta düzeyde (62.50 ± 9.64), problem çözme becerileri algılarının ise oldukça düşük (109.31 ± 16.41) olduğu bulundu. Problem çözme envanterinde en yüksek ortalama puan aceleci yaklaşım alt boyutundan ($32,36 \pm 7,05$) alınmış ve genel olarak hemşirelerin olaylara aceleci yaklaştıkları algısına sahip oldukları

belirlendi. Öz etkililik-yeterlik inançları ve problem çözme becerileri ile hemşirelerin yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı arasında ilişki bulunmazken; ÖEY inançları ve PÇ becerileri ile hastane türü ve eğitim düzeyi arasında fark saptandı ($P<0.05$). Araştırmanın bulgularına göre acil serviste çalışan hemşirelerin öz-yeterlik inançları arttıkça problem çözme becerileri azalmıştır. Bu çalışmanın sonuçları literatürdekilerden farklı olduğu için acil servis hemşirelerinin öz-yeterlik inançları ve problem çözme becerileri konusunda detaylı ve geniş araştırma yapılması önerilmektedir.

Anahtar sözcükler: Acil hemşireleri, hemşirelik, öz etkililik-yeterlik, problem çözme

ABSTRACT

This study was conducted to determine whether there is a relationship between the self-effectiveness-efficacy beliefs and problem solving skills of nurses working in the emergency services of hospitals. This research was conducted between June 2017 and March 2018 with the participation of 336 nurses working in the emergency departments of hospitals in Ankara. The Self-Effectiveness-Efficacy Scale and the Problem Solving Skills Inventory were used as data collection tools. It was found that the self-effectiveness-efficacy beliefs of the nurses working in the emergency department were at a moderate level (62.50 ± 9.64), and their problem-solving skills perceptions were quite low (109.31 ± 16.41). In the problem solving inventory, the highest average score was taken from the impetuous approach sub-dimension (32.36 ± 7.05), and it was determined that nurses generally had the

perception that they took a hasty approach to events. No difference was found between the age, gender, marital status, number of children, self-effectiveness-efficacy beliefs and problem solving skills of the nurses, while there was a difference between the type of hospital and education level ($P < 0.05$). According to the findings of the study, as the self-effectiveness-efficacy beliefs of the nurses working in the emergency department increased, their problem solving skills decreased. Since the results of this study differed from those in the literature, it is recommended that detailed and broad research on the self-efficacy beliefs and problem-solving skills of emergency room nurses should be conducted.

Keywords: Emergency nurses, nursing, self-effectiveness-efficacy, problem solving

GİRİŞ

Acil servis hemşiresi, topluma en hızlı ve en güvenli biçimde sağlık hizmeti sunmaktan sorumlu meslek üyesidir. Hızlı biçimde durumu değerlendirme, öncelikleri belirleme, karar verme, verileri paylaşma, karmaşık teknik işlemler yapma, fiziksel ve psikososyal problemleri ele alma, gerektiğinde temel ve ileri yaşam desteği uygulamalarını başlatma, defibrilasyon ve acil senkronize kardiyoversiyon uygulama gibi kritik uygulamalar acil hemşirelerinin görevleri içindedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2011). Bu görevler, acil hemşiresinin bilgili, becerili olmasını ve ayrıca o anda yaşanan kritik sorunu çözme ve bu bilgi ve beceriyi uygulayabilme güvenine de sahip olmasını gerektirmektedir. Bu nedenle acil hemşiresi üst düzeyde öz-etkililik/öz-yeterlik (ÖEY) inancı ve problem çözme (PÇ) becerisine sahip olmalıdır.

Öz etkililik-yeterlik Albert Bandura'nın sosyal öğrenme kuramının merkezinde yer alan temel kavramlardan biridir. Bandura (1997)'ya göre ÖEY inancı, zor görevler ve durumlar karşısında nasıl bir davranış gösterileceğini, amaç belirlemeyi, amaçlara ulaşmak için gösterilecek çabayı ve bu sırada karşılaşılan güçlüklerle ne kadar süre yüz yüze kalınabileceğini ya da kaçınmayı etkilemektedir. Bu nedenle ÖEY gerek kişisel gerekse mesleki yaşamda önemli bir niteliktir. Fry ve ark. (2015) çalışmalarında acil hemşireliği için ÖEY ve kendine güvenin zamanında ve etkili bir bakım verme için şart olduğunu belirlemiş ve ÖEY'in bilgi, beceri ve tutumları kullanmayı etkilediğini ortaya koymuşlardır. Mi-Jeong ve Mi-Hae (2018) ise ÖEY'in acil hemşirelerinde görev performansı için en önemli faktör olduğunu

saptamış ve hemşirelerin ÖEY'ni geliştirici programlar önermişlerdir.

Problem çözme düşünme, karar verme, seçenekler arasından seçim yapma gibi bilişsel etkinliklerin yanı sıra çözümü uygulamaya koyma açısından duygu, deneyim ve tutum gibi öğeleri de içeren bir beceridir. Heppner ve Peterson (1982)'a göre problem çözme, *“bilişsel ve davranışsal boyutuyla kendini olumlu biçimde değerlendirmeyi ve bu tepkileri hedefe yöneltme”* olarak tanımlanmaktadır. PÇ bilinçli, akılcı, çaba gerektiren ve amaç yönelimli bir etkinliktir (Eskin, 2009). PÇ, başkalarına yardım etmeyi hedefleyen meslekler için önemli ve çok zahmetli bir konudur (Heppner, Peterson, 1982). Hemşirelik mesleğinde PÇ, hemşirelik sürecinin önemli bir becerisi olarak yer almaktadır. Hemşireler farklı gereksinimleri olan hastaların, problemlerini belirlemek, öncelik sırasına koymak, uygun girişimlerde bulunmak, bakım vermek ve sonuçları değerlendirmek için kararlar almak durumundadır (Başar ve ark., 2015).

Literatürde hem ÖEY hem de PÇ konusu acil servis hemşireliğinde bir-iki çalışma dışında neredeyse hiç çalışılmamış konu alanlarıdır. Acil servis hemşirelerinin PÇ becerisine ilişkin Erenler'in çalışmasında, acilde deneyimi fazla olan, kendini kişisel güvende hissedenden ve kadın cinsiyetinde olan hemşirelerin problem çözme yeteneklerine daha çok güvendikleri ortaya

konulmuştur (Erenler, 2007). Diğer bir çalışmada ise acilde çalışan hemşireler ve sağlık memurlarının problem çözme yeterliğine güveninin yataklı serviste çalışan sağlık personelinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Seviç-Postacı ve ark., 2021).

Acil serviste çalışan hemşireler, hem bireysel problemlerle başa çıkmak hem de her an stresli ve akut durumların yaşandığı, karmaşık ve hızlı değişim gerektiren bir ortam olan hastanelerde oluşan problemlere çözüm aramak zorundadırlar (Abaan, Altıntoprak, 2005). Acil hemşirelerinin ÖEY inançları ve PÇ beceri düzeylerinin belirlenmesinin acil hemşireliğinin eğitim ve uygulamasına yönelik planlamalara veri sağlaması bakımından önemli olabileceği düşünülmektedir. Bu araştırma acil servislerde çalışan hemşirelerin ÖEY inançları ve PÇ beceri düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılmış ve aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Acilde serviste çalışan hemşirelerin ÖEY inançları hangi düzeydedir?
- Acilde serviste çalışan hemşirelerin PÇ becerileri hangi düzeydedir?
- Acil hemşirelerinin ÖEY ve PÇ envanteri puanları arasında demografik özelliklerine göre farklılık var mıdır?
- Acil hemşirelerinin ÖEY inancı ve PÇ beceri algıları arasında ilişki var mıdır?

MATERYAL VE METOT

Bu araştırma tanımlayıcı, ilişki arayıcı ve kesitsel niteliktedir. Ankara'da göz, psikiyatri ve ağız-diş sağlığı hastaneleri hariç merkez ilçelere bağlı 28 adet kamu, 8 adet üniversite hastanesi bulunmaktadır. Bu hastanelerden bir bölümünde acil servis hizmetleri yoktur. Araştırmaya acil servislerinde günlük hasta sayısı 50 ve üzerinde

olan hastaneler dâhil edilmiştir. Çalışma, Türkiye Kamu Hastaneleri Genel Sekreterliği bünyesinde bulunan ve çalışma izni veren yedi devlet ve yedi özel dal hastanesi ile çalışma izni veren dört üniversite hastanesinde yürütülmüştür. Araştırma toplam 17 hastanenin acil servislerinde yapılmıştır.

Çalışmada örneklem seçimi yöntemine başvurulmamış, araştırmaya katılmayı kabul eden ve ulaşılabilen acil hemşireleri çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmanın yapıldığı tarihlerde (Haziran 2017-Mart 2018) izinli ya da raporlu olan acil hemşireleri, izinlerinin bitiminde tekrar ziyaret edilerek anket formlarının doldurulması tamamlanmıştır. Çalışma devlet hastanelerinden 154, özel dal hastanelerinden 139 ve üniversite hastanelerinden 43 hemşire olmak üzere toplam 336 (%89,25) acil servis hemşiresinin katılımıyla tamamlanmıştır.

Veri toplamada hemşirelerin tanıtıcı bilgilerinin yer aldığı bir anket formu, Öz Etkililik-yeterlik Ölçeği (ÖEYÖ) ve Problem Çözme Becerileri Envanteri (PÇE) kullanılmıştır. Anket formunda, hemşirelerin, yaş, cinsiyeti, medeni durum, problem çözme ile ilgili eğitim alıp almadıkları, çalışma süreleri, acil hemşiresi olarak çalışma süreleri ile çalışma biçimlerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

Öz Etkililik-Yeterlik Ölçeği

Erişkinlerin genel ÖEY'ni değerlendirmek üzere 1982 yılında Sherer ve Madduks tarafından geliştirilen ÖEYÖ kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması, 1999 yılında Gözüm ve Aksayan tarafından yapılmıştır. ÖEYÖ 23 maddeden oluşan 5'li Likert tipi bir öz-değerlendirme ölçeğidir. Ölçekte, her bir madde için; 1.“ Beni hiç tanımlamıyor”, 2.“Beni biraz tanımlıyor”, 3.“Kararsızım”, 4.“Beni iyi tanımlıyor”, 5.“Beni çok iyi tanımlıyor” seçeneklerinden birinin işaretlenmesi istenmektedir. Ölçeğin 2, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 20, 22. maddeleri ters yönde puanlanmaktadır. Ölçekten 23-115 arasında puan alınabilmektedir. Kesme noktası olmayan ölçeğin değerlendirilmesinde bu çalışma için ortalamının üstünde olanlar ve ortalamının altında olanlar olmak üzere iki kategori oluşturulmuştur. Öz-

yeterlik ölçeğinin bu çalışmada Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,81 olarak bulunmuştur. Ölçeğin dört alt boyutu olmasına rağmen Türkçe uyarlaması orijinal olandan farklı olduğu için toplam boyutların kullanılması önerilmiştir. Bu nedenle, bu çalışma tek boyut ve toplam puanlara göre değerlendirilmiştir (Gözüm, Aksayan, 1999).

Problem Çözme Envanteri

Bireyin PÇ becerisi konusunda kendi algılayışını ölçen PÇE, Heppner ve Peterson (1982) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Şahin, Şahin ve Heppner (1993) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa tutarlılık katsayısı 0,88 olarak bulunmuştur. Faktör analizi çalışmasında, ölçeğin aceleci, düşünen, kaçınan, değerlendirici, kendine güvenli ve planlı yaklaşım olmak üzere altı alt ölçeği tanımlanmıştır. Alt ölçekler düzeyinde analiz yapıldığında, 11. madde dikkate alınmamaktadır. Ölçek genel algılanan problem çözme becerilerini yansıtmakta ve 32 maddeden oluşmaktadır, alınabilecek en düşük puan 32 ve en yüksek puan 192'dir. PÇE'den elde edilen puanın düşük olması bireyin PÇ becerisini yüksek olarak algıladığını, yüksek olması ise PÇ becerisini zayıf olarak algıladığını gösterir. Ölçeğin değerlendirilmesinde kesme noktası bulunmamaktadır. Bu çalışmada ölçek puanı ortalamının altında olanlar ve üstünde olanlar olmak üzere iki kategoride değerlendirme yapılmıştır.

Verilerin analizinde SPSS 21,0 programı kullanılmıştır. Demografik özelliklere göre hemşirelerin öz etkililik-yeterlik ve problem çözme becerilerini karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Gruplar arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığı Post Hoc Analiz ile belirlenmiştir. ÖEY ve PÇ becerisi arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson korelasyon testi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmada Ankara Üniversitesi Etik Kurulu'nun 12.03.2015 tarih 81 sayılı kararı ile etik kurul izni alınmıştır.

Araştırmanın yapılabilmesi için tüm hastanelerin başhekimliklerinden yazılı izin alınmış, "Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu" ile hemşirelerin yazılı izni alınmış, kullanılan ölçekler hakkında hemşirelere bilgi verilmiş ve sözlü onamları da alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Ankara ilinde çalışan 336 acil hemşiresinin verileri ve ÖEYÖ ve PÇE'nin ölçtüğü değerlerle sınırlıdır. Bunun yanında, veri toplanması planlanan üniversite hastanesi sayısının dört iken üçe düşmesi bu çalışmanın bir diğer sınırlılığdır. Örneklem içinde yer alan ve kurum izni alınmış olmasına rağmen bir üniversite hastanesinde, acil servis hemşireleri işlerinin yoğunluğu nedeniyle araştırmaya katılmayı kabul etmemiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan acil hemşirelerinin %45,8'inin devlet, %41,4'ünün özel dal ve %12,8'inin üniversite hastanesinde çalıştıkları görüldü. Hemşirelerin %78,9'unun kadın, %82,4'ünün 30 yaş ve altı grupta yer aldıkları, yarıdan fazlasının (%53,9) evli ve yaklaşık yarısının (%47,0) lisans düzeyinde eğitime sahip olduğu bulundu. Acil servis hemşirelerinin büyük çoğunluğu hemşirelik eğitimi sırasında (%71,7) ve mezuniyetten sonra (%79,5) PÇ konusunda eğitim

almadıklarını ifade ettiler. Hemşirelerin %65,2'si 10 yıl ve daha az mesleki deneyime sahipken, %66,4'ünün acil serviste çalışma süresi beş yıl ve altındadır. Araştırmaya katılan hemşirelerin %78,6'sının acil serviste vardiya ve nöbet şeklinde çalıştıkları ve hemşirelerin yaş ortalamasının $30,78 \pm 7,39$ olduğu belirlendi.

Acil serviste çalışan hemşirelerin ÖEYÖ ve PÇE puanlarına ilişkin bilgiler Tablo. 1'de gösterilmektedir.

Tablo. 1 Hemşirelerin ölçek puanlarına ilişkin bilgiler

Ölçekler	Puan sınırları	Minimum	Maksimum	Ortalama	±SS*
ÖEYÖ Toplam	23-115	36	96	62,50	9,64
PÇE Toplam	32-192	36	170	109,31	16,41
Acelecı Yaklaşım	9-54	9	50	32,36	7,05
Düşünen Yaklaşım	5-30	5	30	13,32	4,81
Kaçıngan Yaklaşım	4-24	4	24	15,34	4,55
Değerlendirici Yaklaşım	3-18	3	18	8,34	3,57
Kendine Güvenli Yaklaşım	6-36	6	34	17,71	5,05
Planlı Yaklaşım	4-24	4	24	11,34	4,44

*SS: Standart Sapma

Tablo 1'de görüldüğü gibi, hemşirelerin ÖEYÖ'nden aldıkları toplam puan ortalaması

$62,50 \pm 9,64$, PÇE'nden aldıkları toplam puan ortalaması ise $109,31 \pm 16,41$ olarak tespit edildi.

Problem çözme envanterinin alt boyut puan ortalamalarının en yüksekte başlamak üzere en düşük puanlara doğru aceleci, kendine güvenli, kaçınan, düşünen, planlı ve değerlendirici yaklaşım alt boyutları şeklinde sıralandığı görüldü.

Bu çalışmada ÖEYÖ ve PÇE için belirlenen toplam puan ve alt boyut puan ortalamasının üstünde ve altında olmak üzere iki kategoride yer alan puanların dağılımı Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2- Acil hemşirelerinin ölçeklerden aldıkları, ortalamanın üstünde ve altında puanlar

Ölçekler	Ortalamanın üstünde puan alanlar		Ortalamanın altında puan alanlar	
	Sayı	%	Sayı	%
ÖEYÖ Toplam	160	47,62	176	52,38
PÇE Toplam	171	50,89	165	49,11
Aceleci Yaklaşım	124	36,90	212	63,10
Düşünen Yaklaşım	188	55,95	148	44,05
Kaçınan Yaklaşım	87	25,89	249	74,11
Değerlendirici Yaklaşım	162	47,62	174	52,38
Kendine Güvenli Yaklaşım	159	47,32	177	52,68
Planlı Yaklaşım	154	45,82	182	54,16

Tablo 2’ye göre hemşirelerin yarıya yakınının (%47,62) ÖEYÖ’nden ortalamanın üstünde puan aldıkları tespit edildi (yüksek puanlar ÖEY inancının yüksek düzeyde algılandığını göstermektedir). Problem Çözme Envanterinde ise ortalamanın üstünde puan alan hemşire oranı %50,89’dur (puanlar yükseldikçe problem çözme beceri algıları düşmektedir). Problem çözme envanterinin alt boyutlarında ise hemşirelerin yarıdan fazlasının (%55,95) düşünen yaklaşım alt

boyutundan ortalamanın üstünde puan aldıkları görüldü. Daha sonra sırasıyla değerlendirici, kendine güvenli, planlı, aceleci ve kaçınan yaklaşım alt boyutlarından ortalamanın üstünde puan aldıkları saptandı.

Acil serviste çalışan hemşirelerin, ÖEYÖ ve PÇE puan ortalamalarına göre tanımlayıcı bazı özelliklerinin karşılaştırılması Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3- Acil hemşirelerin ölçek puan ortalamalarının tanımlayıcı özelliklerle karşılaştırılması (N: 336)

Tanımlayıcı Özellikler	n	%	ÖEYÖ Puanları Ort ± SS	p	PÇE Puanları Ort ± SS	p*
Hastane Türü						
Devlet	154	45,8	62,71± 9,79		107,46±15,39	
Özel Dal	139	41,4	58,41± 6,34	0,001**	112,09±17,85	0,016
Üniversite	43	12,8	63,54±10,03		106,97±13,90	
Yaş						
30 ve altı	277	82,4	60,47±10,72	0,832	110,07±15,51	0,073
31 ve üstü	59	17,6	62,94±9,36		105,76±19,86	
Eğitim Durumu						
Lise, Ön lisans	166	49,4	60,29±9,59	0,510	109,36±17,56	0,044*
Lisans ve L.Ü	170	50,6	64,77±9,17		109,27±15,24	
Cinsiyet						
Kadın	265	78,9	62,22±9,95	0,946	110,32±16,17	0,769
Erkek	71	21,1	62,58±9,57		105,56±16,85	
Medeni Durum						
Evli	181	53,9	62,49±9,58	0,749	109,88±15,52	0,254
Bekâr, Dul	155	46,1	62,51±9,71		108,65±17,41	
Çocuk Sayısı						
Var	161	47,9	62,18±9,68	0,381	110,11±16,16	0,911
Yok	175	52,1	62,85±9,61		108,58±16,64	
Hemşirelik Eğitimi Sırasında Problem Çözme Eğitimi Alma Durumu						
Evet	95	28,3	62,77±9,43	0,551	108,65±15,28	0,705
Hayır	241	71,7	61,84±10,16		109,58±16,85	
Mezuniyet Sonrasında Problem Çözme Eğitimim Alma Durumu						
Evet	69	20,5	62,92±9,50	0,969	107,05±15,40	0,503
Hayır	267	79,5	60,89±10,06		109,90±16,63	
Hemşire Olarak Çalışma Süresi						
10 yıl ve altı	219	65,2	62,48±9,10	0,304	109,83±15,20	0,071
11 yıl ve üstü	117	34,8	62,54±10,62		108,35±18,49	
Acil Serviste Çalışma Süresi						
5 yıl ve altı	223	66,4	62,52±9,50	0,327	108,64±15,72	0,315
6 yıl ve üstü	113	33,6	62,46±9,96		110,64±17,68	
Acil Serviste Çalışma Biçimi						
Vardiya/Nöbet	264	78,6	62,54±9,69	0,634	108,90±15,70	0,142
Gündüz	72	21,4	62,38±9,52		110,81±18,80	

* Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) (p <0,05).

**Post Hoc Testi uygulanmıştır.

L.Ü: Lisans Üstü, Ort: Ortalama, SS: Standart Sapma.

Tablo 3 incelendiğinde, üniversite hastanelerinin acil servislerinde çalışan hemşirelerin, ÖEYÖ puan ortalamalarının, diğer hastanelerde çalışanlara göre yüksek, PÇE puan ortalamalarının ise daha düşük olduğu ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($p:0,001$ ve $p:0,016$). Yaş değişkenine göre karşılaştırıldığında, 31 yaş ve üstünde olan acil hemşirelerinin ÖEYÖ puan ortalamaları, 30 ve altı yaş grubunda olanlara göre daha yüksek bulundu. Yüksek puanlar, öz etkililik-yeterlik inançlarının yüksek düzeyde olduğu göstermektedir. Yaşı 31 ve üstünde olan acil hemşirelerinin PÇE puan ortalamalarının ise yaşı 30 ve altında olanlara göre daha düşük olduğu görüldü. Düşük puanlar hemşirelerin problem çözme beceri algılarının yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Her iki ölçek puanları bakımından gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edildi.

Çalışmamızda acil hemşirelerinin ÖEYÖ puan ortalamaları eğitim düzeyleri açısından anlamlı bulunmazken ($p>0,05$), lisans ve lisansüstü düzeyde

eğitim alan hemşirelerin PÇE puan ortalamaları lise ve ön lisans düzeyinde eğitim alanlara göre daha düşük ve istatistiksel açıdan anlamlı bulundu ($p<0,05$). Erkek hemşirelerin kadın hemşirelere göre, bekâr hemşirelerin evli olanlara göre ve çocuk sahibi olmayanların olanlara göre ÖEYÖ puan ortalamaları yüksek, PÇE puan ortalamaları ise düşük bulunmuştur. Ancak aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$).

Hemşirelik eğitimi sırasında ve mezuniyetten sonra PÇ eğitimi alan hemşirelerin almayanlara göre ÖEYÖ puan ortalamaları daha yüksek, PÇE puan ortalamalarının ise daha düşük olduğu bulunmuştur. Ancak bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$).

Hemşirelerin ÖEYÖ puan ortalamaları ile PÇE puan ortalamaları arasında zayıf ve pozitif yönde bir ilişkinin olduğu belirlenmiş ($r:0,261$) ve bu ilişki istatistik olarak anlamlı bulunmuştur ($p:0,01$) (Tablo3). Bu ilişki, ÖEY inanç puanları arttıkça PÇ e beceri puanlarının da arttığını göstermektedir.

TARTIŞMA

Hastanelerin acil servislerinde çalışan hemşirelerin ÖEY inançları ile PÇ beceri algıları arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile yapılan bu çalışmada, hemşirelerin ÖEYÖ inanç puan ortalamasının $62,50\pm 9,64$ olduğu ve yarıdan azının (%47,62) bu ortalamanın üzerinde puan aldığı belirlenmiştir. Aynı ölçeği kullanan Uz ve Kitiş (2017), hemşirelerin öz etkililik-yeterlik inanç puanlarını $79,76\pm 13,70$, Yılmaz-Koçak ve Büyükyılmaz (2019), $86,93\pm 12,76$, Akgül-Gündoğdu ve Güler (2016) ise sağlık kurumlarında çalışan personelin öz etkililik-yeterlik inanç puanlarını $66,53\pm 14,80$ olarak tespit etmişlerdir. Çalışmamızda tespit edilen ÖEYÖ puan ortalamalarının literatürdeki ÖEYÖ puan ortalamalarından daha düşük olduğu görülmüştür.

Bu sonuç diğer çalışmalardan farklı olarak araştırmamızın acil serviste yapılmış olmasıyla ilişkilendirilebilir. Acil servislerde yapılan çok çeşitli tedavi ve bakım girişimlerine rağmen kaybedilen hasta oranı diğer servislere göre daha fazla olduğundan acil hemşirelerinin öz etkililik-yeterlik inançlarını olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmüştür. Bireylerin öz yeterlik inancından şüphe duyması, güçlükler karşısında çabalarından vazgeçmelerine neden olabilir (Sert, 2020). Bu nedenle acil servis gibi kararlı mücadelenin daha fazla önem taşıdığı birimlerde çalışan hemşirelerinin öz yeterlik düzeylerinin niteliksel çalışmalarla incelenmesi ve öz yeterlik düzeylerini yükseltici tedbirlerin belirlenerek uygulamaya konulması gerektiği düşünülmüştür.

Acil hemşirelerinin yarıdan çoğunun ÖEY puan ortalamasının altında olduğu, ancak üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin, diğer hastanelerde çalışan hemşirelere göre ÖEYÖ puan ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öz etkililik-yeterlik inancı, davranışsal bilişsel ve duyuşsal boyutu olan bir kavramdır. Kişilerin ÖEY inanç düzeyleri Bandura'nın belirttiği üzere ortama, koşullara, görevin çeşidine, görevin zorluk derecesine ve kişinin o işe yönelik hâkimiyet düzeyine göre değişebilmektedir (Bandura, 1997). Dolayısıyla hemşirelerin ortam, görev ve koşulları algılamasının niteliksel çalışmalarla belirlenmesi üniversite hastanesinde çalışanlarda ÖEY yüksekliğinin nedenini açıklamada yararlı olabilir. Bu noktada üniversite hastanelerindeki eğitim-araştırma faaliyetleri açısından diğerlerinden farklı olduğu ve hemşirelerin bilimsel çalışmalara katılım göstermiş olabilecekleri düşünüldüğünde ÖEY inançlarının yüksekliği bununla ilişkilendirilebilir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde hemşirelerin çalıştıkları hastane türüne göre ÖEYÖ puan ortalamalarını karşılaştıran bir çalışmaya ulaşamamıştır. Acil servislere çalışan hemşirelerin, diğer hemşireler gibi hastaların sağlıksız davranışları bırakmaları, sağlıklı davranışları başlatarak sürdürmeleri ve öz bakımlarını yapabilmeleri için ÖEY inançlarını yükseltme sorumluluğu bulunmaktadır. Bu sorumluluğu yerine getirmede öncelikle kendilerinin yüksek ÖEY inancına sahip olmaları önemlidir (Akgül-Gündoğdu, Güler, 2016; Uz, Kitiş, 2017). Bu çalışmada acil serviste çalışan hemşirelerin ÖEY inançlarını yükseltici stratejilere gereksinim olduğu ortaya çıkmıştır. Bandura (1997)'nin belirlemiş olduğu üzere, ÖEY inançlarının dört kaynağı bulunmaktadır. Bu kaynakları hemşirelerin ÖEY inançlarını yükseltme konusuna uyarladığımızda, hemşirelerin “başarıya

ilişkin doğrudan yaşantıları”, “gözleme dayalı dolaylı yaşantıları”, “sözel ikna” ile “psikolojik ve fizyolojik durumları” konularında çalışılması yararlı olabilir. Bu ifadeler acil serviste çalışan hemşirelerin kendi yaşantıları yoluyla başarı kazanma deneyimlerinin artırılması, başarılı meslektaşlarını gözleme olanaklarının sağlanması, amirleri ya da lider kişilerin hemşirelere yapabileceği, başarabileceğine dair motivasyon artırıcı yaklaşımlarda bulunması ve son olarak içinde buldukları fiziksel ve psikolojik durumların olumlu hale getirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu çalışmaya katılan acil servis hemşirelerinin PÇE toplam algı puan ortalamaları 109,31±16,41 olup hemşirelerin %50,89'u ortalamanın üzerinde puan almışlardır. Aynı ölçeği kullanan Başar ve ark. (2015) ile Abaan ve Altıntoprak, (2005)'in çalışmalarında PÇ becerisi algı puanları daha düşük bulunmuştur. Bu çalışmadaki puan ortalamalarının diğer çalışmalara göre yüksek olması, çalışmaya katılan hemşire grubunda, hastanenin acil servisinde çalışıyor olmaları, karmaşık sorunlarla sürekli karşılaşmaları nedeniyle tükenmişlik gelişmiş olabileceğini düşündürmüştür. Acilde çalışan hemşirelerin tükenmişlik yaşadıklarını gösteren çalışmalar vardır (Kavlu, Pınar, 2009; Kebapçı, Akyolcu, 2011). Bu düşüncüyü destekleyen çalışmalardan biri Yıldız ve Güven (2009)'in yaptıkları çalışmadır. Çalışmamızda hemşirelerin tükenmişlik düzeyi ile problem çözme becerileri arasında ilişki olduğu, problem çözme becerileri arttıkça tükenmişlik düzeylerinin azaldığı bulunmuştur. Yapmış olduğumuz bu çalışmada hemşirelerin tükenmişlik düzeyi incelenmemesine karşın, Ankara'daki hastanelerin çok yoğun bir çalışma temposuna sahip olmaları, hemşirelerde tükenmişlik gelişiminin muhtemel olduğunu düşündürmektedir.

Acil servis hemşirelerinin PÇE'nin altı alt boyutundan aldıkları puanlara bakıldığında, yarıdan çoğunun (%55,95) düşünen yaklaşım puanlarının yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 2). Puanların yüksek olması durumunda PÇE beceri algısının düşük olduğu hatırlanacak olursa, bu bulgu, acilde çalışan hemşirelerin harekete geçmeden önce durumları, olayları düşünüp değerlendirmeye zaman bulamadığı algısını yansıtmaktadır. Oysaki verilen kararlar hasta bakım çıktılarını doğrudan etkilediği için hemşirelerin düşünen yaklaşım içinde olmaları beklenen bir durumdur. Hemşirelerin yarıya yakınının değerlendirici, kendine güvenli ve planlı yaklaşım becerisi algılarının düşük olması, olayları yeterince değerlendirmeden ve planlamadan müdahale ettikleri ve bu şekilde yaklaşım göstermenin kendine güven algılarını da olumsuz yönde etkilediği düşünülebilir. Elde edilen bulgulara göre acilde çalışan hemşirelerin %36,90'ı aceleci yaklaşım, %25,89'u kaçınan yaklaşım alt boyutunda ortalamanın altında puan almışlardır. Bu bulgular etkili PÇ becerisi açısından önemlidir ve hemşirelerin oldukça aceleci ve kaçınan bir yaklaşım içinde olduklarını algılamalarına neden olabilir. Hastanelerin acil servisleri hemşirelerin klinik karar verme işlevinin en sık yaşandığı bölümlerdir. Araştırmamızda aceleci yaklaşım ve kaçınan yaklaşım dışında diğer alt boyutlarda katılımcıların yaklaşık yarısının beceri algılarının düşük olması nedeniyle, bu konuyla ilişkili olabilecek faktörlerin araştırılması gerektiği düşünülmüştür. Elde ettiğimiz bulgulara göre, PÇE'in tüm alt boyutlarından alınan puan ortalamaları literatürdeki çalışmalarla paralellik göstermektedir (Ançel, 2016; Bahar ve ark., 2019).

Lisans ve lisansüstü eğitime sahip acil hemşirelerinin, lise ve ön lisans hemşirelerine göre, istatistiksel olarak anlamlı biçimde daha iyi PÇ becerisi algısına sahip oldukları bulunmuştur.

Lisans ve lisansüstü eğitimin hemşirelerin PÇ becerilerini daha iyi algılamalarına katkı verdiği düşünülebilir. Bu katkıda bilimsel PÇ süreci olan hemşirelik sürecinin lisans ve yüksek lisans programlarında teorik ve uygulama bazında yer alması göz önünde tutulmalıdır. Bununla birlikte literatür incelendiğinde PÇE'i kullanılarak yapılan çalışmalarda hemşirelerin eğitim düzeyi ile PÇ beceri algısı arasında anlamlı ilişki bulunan ve bulunmayan çalışmalara rastlanmakta ve bu konuda farklı sonuçlar bulunmaktadır. Kimi çalışmalarda, hemşirelerin eğitim düzeyinin artması, PÇ becerisi algısı ile ilişkili bulunurken (Eyüpoğlu, 2012; Lekalakala-Mokgele, 2010; Partlak-Günüşen, Üstün, 2011; Şahin, 2015; Terzioğlu, 2006; Yılmaz- Koçak, Büyükyılmaz, 2019) kimi çalışmalar bunun tersini göstermektedir (Abaan, Altıntoprak, 2005; Bahar ve ark., 2019; Çelenk, Topoyan, 2017; Gümüş ve ark., 2020). Bu nedenle çalışmalarda, lisans ve lisansüstü eğitimlerde hemşirelik süreci ve PÇ'ye yönelik eğitimin etkinliği de sorgulanmalıdır. Bir çalışmada lisans öğrencileri dört yıl boyunca eğitimlerinde hemşirelik sürecine dayalı uygulama yaptıkları halde problem çözme eğitimi almadıklarını belirtmişler ve PÇ beceri algıları yönetim dersinde verilen PÇ eğitimiyle yükselmiştir (Ançel, 2016). Bu kapsamda hemşirelik sürecinin bir PÇ becerisi olduğu daha iyi pekiştirilmeli ve mezuniyet sonrası da PÇ becerisini geliştirecek bir hemşirelik yönetim stratejisi izlenmelidir.

Araştırmamızda acil servis hemşirelerinin çalıştıkları hastane türü ile PÇ becerileri karşılaştırıldığında, yine üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin, devlet ve özel dal hastanesinde çalışan hemşirelere göre, PÇ beceri algılarının daha iyi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç ÖEY inancında olduğu gibi, üniversite hastanelerinin eğitim, araştırma ortamı ile ayrıca, uzmanlık nedeniyle bu hastanelere daha karmaşık

sorunlara sahip bireylerin başvurusuyla ilişkilendirilebilir. Dolayısıyla üniversite hastanesi acil servis hemşirelerinin, karmaşık sorunlarla sürekli karşılaşmaları problem çözme becerilerinin gelişmesine katkı vermiş olabilir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde acil servis hemşirelerinin çalıştıkları hastane türüne göre PÇE puan ortalamalarını karşılaştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Kimi çalışmalarda hemşirelerin çalıştıkları servislere göre PÇ becerisi anlamlı bir farklılık göstermezken (Bahar ve ark., 2019; Yılmaz-Koçak, Büyükyılmaz, 2019), kimisinde anlamlı fark bulunmuştur (Çelenk, Topoyan, 2017). PÇ becerisi, acil servis hemşireleri için önemli bir beceridir ve literatürde bu konuda çalışmalara ulaşılamaması, bu konuda yapılacak çalışmaların önemini artırmaktadır.

Araştırmamızda hemşirelerin yaş ve cinsiyetine göre PÇE puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Yine aynı ölçek kullanılarak yapılan bazı çalışmalar bu çalışmanın bulgularıyla benzerken (Yıldırım, Bağısürer, 2019), bunun aksine başka çalışmalarda, yaş ve PÇE puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunduğu belirlenmiştir (Bahar ve ark., 2019; Başar ve ark., 2015; Çelenk, Topoyan, 2017). Anlamlı fark bulunan çalışmalarda yaşın artması ile PÇE puan ortalamalarının azaldığı (Çelenk, Topoyan 2017), ya da yaşın azalması ile PÇE puan ortalamalarını azaldığına yönelik sonuçlar mevcuttur. Hemşirelerde cinsiyet ve PÇ becerisi algısı arasındaki farklı inceleyen çalışmalarda da bu iki faktör arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Bahar ve ark., 2019; Çelenk, Topoyan, 2017).

Araştırmamızda hemşirelerde ÖEY inancı ve PÇ beceri algıları arasındaki ilişki de incelenmiştir.

Hemşirelerin ÖEYÖ puan ortalamaları ile PÇE puan ortalamaları arasında zayıf ve pozitif yönde bir ilişki bulunması yani ÖEY inancı arttıkça PÇ becerisinin düşmesi, aynı ölçekleri kullanarak yapılan çalışmaların sonuçlarıyla uyumsuzdur.

Hemşirelerin öz etkililik-yeterlik inancı ve problem çözme beceri algıları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar oldukça azdır. Yılmaz Koçak ve Büyükyılmaz (2019)'ın çalışmasında hemşirelerin öz-yeterlilik algıları ve problem çözme becerileri arasında istatistiksel açıdan negatif yönde, güçlü ve çok ileri düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Diğer çalışmalarda ise öz etkililik-yeterlik düzeyinin artmasının problem çözme becerisine olumlu katkı verdiği belirtilmektedir (Ançel, 2016; Ançel ve ark., 2015; Gloude-mans ve ark., 2013).

Araştırmamızda elde edilen sonuç Bandura'nın ÖEY inançları yüksek olanların daha zor ve karmaşık problemleri çözme motivasyonu gösterdikleri, daha fazla çaba içinde oldukları ve problemi çözme inancı yüksek olduğu için başarılı olacaklarına yönelik görüşlerinin tersi bir durumu yansıtmaktadır. Oysaki bireylerin öz etkililik-yeterlik düzeylerinin artırılması ile problem çözme becerilerinin de artırılacağı belirtilmektedir (Amanak ve ark. 2019).

Dolayısıyla bu örnekte acil hemşirelerine yönelik geliştirilecek bir PÇ becerisi stratejisi ya da eğitiminin sadece PÇ açısından gelişme sağlayabileceği, tersine, ÖEY inancını da olumlu etkileyecek bir planlamanın ise sadece ÖEY inancını artırabileceği gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte ÖEY inancı ve PÇ becerisi arasındaki ilişkinin farklı çalışmalarda incelenmesinin yararlı olabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Acil serviste çalışan hemşirelerin ÖEY inançları ile PÇ becerilerinin araştırılması amacıyla yapılan bu çalışmada, hemşirelerin ÖEY inanç puanlarının orta düzeyde olduğu dolayısıyla ÖEY inançlarının geliştirilmesi gerektiği belirlenmiştir. Hemşirelerin PÇE toplam puan ortalamaları ise yüksek düzeyde olup PÇ algılarının düşük olduğu ve hemşirelerin yarısının bu çalışmada belirlenen puan ortalamasının üzerinde puan aldığı görülmüştür.

Araştırmamızda acil servis hemşirelerinin ÖEY inançları arttıkça PÇ beceri algılarının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, hemşirelerin ÖEY inançları ve PÇ becerilerinin geliştirilmesine katkı verecek strateji, politikalar ve eğitimlerin planlanması ve PÇ ve ÖEY konusunda daha geniş kapsamlı ve niteliksel çalışmaların yapılması önerilmektedir.

ETİK ONAY

Acil Serviste Çalışan Hemşirelerin Öz Etkililik-Yeterlik İnançları ile Problem Çözme Becerilerinin Araştırılması başlıklı bu çalışma için Ankara

Üniversitesi Etik Kurul'unun 12.03.2015 tarih 81 sayılı kararı ile etik kurul izni alınmıştır.

TEŞEKKÜR

Araştırmamıza katılan acil hemşirelerine teşekkür ederiz.

YAZAR KATKI BEYANI

Fikir/kavram: GA, SEİ, BS.
Tasarım, denetleme/danışmanlık: GA, SEİ Veri toplama, analiz, kaynak tarama: BS, SEİ.

Makalenin yazımı: BS, SEİ, GA.
Kaynaklar ve malzemeler: BS, SEİ, GA.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKLAR

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2011). URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110419-5.htm> (Erişim tarihi: 17.2.2021)

Bandura, A. (1997). Self-Efficacy: The Exercise of Control. New York: W.H. Freeman and Company

Fry, M., MacGregor, C., Hyland, S., Payne, B., Chenoweth, L. (2015). Emergency nurses' perceptions of the role of confidence, self-efficacy and reflexivity in managing the cognitively impaired older person in pain. *Journal of Clinical Nursing*. 24(11-12): 1622-1629

Mi-Jeong, J., Mi-Hae, S. (2018). Impact of role conflict, self-efficacy, and resilience on nursing task performance of emergency department nurses. *J Occup Health Nurs.* 27: 59-66

Heppner, PP., Petersen, CH. (1982). The development and implications of a personal problem solving inventory. *Journal of Counseling Psychology.* 29(1): 66-75

Eskin, M. (2009). Basic concepts and definitions: problem solving therapy. Ankara: HYB Basın Yayın

Başar G, Akın S, Durna Z. (2015). Evaluation of nurses' and nursing students' problem-solving skills and communication skills. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi.* 4(1):125-47

Erenler, AG. (2007). Acil servis hemşirelerinin problem çözme becerilerini algılayışları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. Yüksek lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Seviç-Postacı, E., Uysal, İ., Aytuğ Koşan, AM., Toraman, Ç. (2021). Acil servis ve yataklı servislerde görevli sağlık profesyonellerinin problem çözme yetenek algılarının incelenmesi. *Journal of Public Health.* 6(1): 43-54

Abaan, S., Altıntoprak, A. (2005). Hemşirelerde problem çözme becerileri: Öz değerlendirme sonuçlarının analizi. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi.* 12(1): 62-76

Sherer, M., Maddux, JE. (1982). The self efficacy scale construction and validation. *Psychological Reports.* 51(2): 663-671

Gözüm, S., Aksayan, S. (1999). Öz etkililik-yeterlik ölçeğinin Türkçe formunun güvenilirlik ve geçerliliği. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi.* 2(1): 21-34

Şahin, N., Şahin, NH., Heppner, PP. (1993). The psychometric properties of the problem solving inventory. *Cognitive Therapy and Research.* 17(4): 379-396

Uz, D., Kitiş, Y. (2017). Bir hastanede çalışan hemşirelerin sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve öz etkililik düzeylerinin belirlenmesi. *Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi.* 2(3): 27-39

Yılmaz-Koçak, M., Büyükyılmaz, F. (2019). Hemşirelerin öz-yeterlilik algıları ile problem çözme becerilerinin incelenmesi. *JAREN.* 5(3): 169-177

Akgül-Gündoğdu, N., Güler, G. (2016). Birinci basamak sağlık kurumlarında çalışan sağlık personelinin sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve öz-etkililik düzeyleri. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi.* 18(1): 14-27

Sert, HN. (2020). Sosyoekonomik düzeyi düşük yerleşim bölgelerinden yaşayan ergenlerde çocukluk çağı travmaları ve özyeterlilik düzeylerinin incelenmesi. Yüksek lisans Tezi. Çaç Üniversitesi, Mersin.

Kavlu, İ., Pınar, R. (2009). Acil servislerde çalışan hemşirelerin tükenmişlik ve iş doyumlarının yaşam kalitesine etkisi. *Türkiye Klinikleri J Med Sci.* 29(6): 1543-1555

Kebabçı, A., Akyolcu, N. (2011). Acil birimlerde çalışan hemşirelerde çalışma ortamının tükenmişlik düzeylerine etkisi. *Türkiye Acil Tıp Dergisi.* 11(2): 59-67

Yıldız, H., Güven, M. (2009). Hemşirelerin tükenmişlik düzeylerinin ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Life Sciences.* 4(4): 1-20

Ancel, G. (2016). Problem-solving training: Effects on the problem-solving skills and self-efficacy of nursing students. *Eurasian Journal of Educational Research.* 64: 231-246

Bahar, Z., Aydoğdu, GN., Fındık, M., Özdilek, S., Ercan, B., Ulukaya, T. (2019). Özel bir hastanede çalışan hemşirelerin problem çözme becerileri. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi.* 1(2): 3-14

Eyüboğlu, G. (2012). Hemşirelerin çevresel güçlendirme algıları ve problem çözmeye ilişkin öz

değerlendirmeleri. Yüksek lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Lekalakala-Mokgele, E. (2010). Facilitation in problem based learning: experiencing the locus of control. *Nurse Education Today*. 30(7): 638-642

Partlak-Günüşen, N., Üstün, B. (2011). Hemşirelik öğrencilerinin problem çözme beceri düzeyleri ile kontrol odağı arasındaki ilişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*. 4(2): 72-77

Şahin, P. (2015). Hemşirelerin problem çözme becerilerinin çeşitli demografik özellikleri ile ilişkisi (Adnan Menderes Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi örneği). Yüksek lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, İstanbul.

Terzioğlu, F. (2006). The perceived problem solving ability of nurse managers. *J Nurs Manag.* 14(5): 340-347

Çelenk, O., Topoyan, M. (2017). Bir üniversite hastanesinde görevli hemşirelerin problem çözme beceri düzeylerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 10(4): 251-259

Gümüş, K., Keloğlu, S., Üstün, G., Durmuş, Ş. (2020). Hemşirelerin problem çözme becerileri ve otomatik düşünceleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*. 17(4): 342-348

Yıldırım, B., Başsürer, N. (2019). Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin problem çözme süreçlerinin incelenmesi. *Orta Doğu Tıp Dergisi*. 11(1): 27-33

Ançel, G., Erkal, S., Gençtürk, ZB. (2015). An analysis of the relationship between self-efficacy beliefs and perceived problem solving ability among nursing and midwifery students. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi*. 7(1): 20-28

Gloude-mans, H., Schalk, R, Reynaert, W. (2013). The relationship between critical relationship between critical thinking skills and

self-efficacy beliefs in mental health nurses. efficacy beliefs in mental health nurses. *Nurse Education Today*. 33(3): 275-280

Amanak, K., Demirkol, İ., Kuru, Z. (2019). Ebelik öğrencilerinin problem çözme becerileri ile öz etkililik yeterlik düzeyleri arasındaki ilişki. *DÜ Sağlık Bil Enst Derg*, 9(2): 71-75